

15.9.2022

Saavutettavuus ohjauksen näkökulmasta

1 Johdanto

Yhdenvertainen opiskelu ja oppimisympäristö kuuluvat kaikille. Opiskelijalla on oikeus saada tukea ja ohjausta koko opintojensa ajan. Tilanteessa, jossa oppimisvaikeus, mielenterveyden haasteet ja sairaus tai vamma heikentävät opiskelijan opiskelukykyä, opiskelijalla on oikeus anoa henkilökohtaisia opintojärjestelyjä opintojensa etenemisen turvaamiseksi.

Lue lisää: [henkilökohtaisten opintojärjestelyjen prosessi \(Jamk.fi\)](#)

2 Työkalupakki – Kuinka ohjata oppimista?

Tämän työkalupakin tarkoituksena on toimia tukenasi erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan oppimisen ohjaamisessa. Työkalupakista saat tietoa kuulo- ja näkövammaisuudesta, lukemisen ja/ tai kirjoittamisen oppimisvaikeudesta sekä mielenterveyteen liittyvistä ongelmista. Työkalupakkiin on koottu tietoa erityistä tukea tarvitsevan ihmisen kohtaamisesta, ja vinkkejä tuen tarpeen huomioon ottamisesta pedagogiikassa sekä laajemminkin koko oppimisympäristössä.

2.1 Kuulovammaisen opiskelijan tueksi

2.1.1 Mitä kuulovammaisuus on?

Kuulovammaisista ihmisistä suurin osa on huonokuuloisia. Huonokuuloisen opiskelijan kuulovamma on osittainen eli hän kuulee jonkin verran puhetta ja kykenee kommunikoimaan esim. kuulokojeen avulla. Huonokuuloinen opiskelija voi hyödyntää myös huuliolukua eli lukea puhetta toisen ihmisen huulilta huuloiden avulla. Huonokuuloisten ihmisten kuulovamman aste ja siitä seuraavat erityistarpeet sekä apuvälineistä saatava hyöty vaihtelevat yksilöllisesti. Huonokuuloisen opiskelijan kommunikoinnin perustana on suomen kieli.

Kuuroutunut opiskelija on menettänyt kuulonsa puheen oppimisen jälkeen. Kuuroutunut henkilö ei saa puheesta selvää kuulokojeenkaan avulla, vaan tarvitsee erilaisia tukimenetelmiä, kuten viittomia, (puhe)kommunikoinnin tueksi. Kuuroutunut opiskelija voi myös osata hyödyntää ennen kuuroutumista

Jyväskylän ammattikorkeakoulu	Postiosoite/Address	Puhelin/Tel.	Faksi/Fax	Internet	Y-tunnus
JAMK University of Applied Sciences	PL 207	0207438100	(014) 4499694	www.Jamk.fi	1006550-2
	FI-40101 Jyväskylä	+358 20 743 8100	+358 14 4499694		
	FINLAND				

oppimaansa puhetta kommunikoinnissaan. Kuuroutuneilla henkilöillä on mahdollisuus saada sisäkorvaistute.

Kuuro - viittomakielinen opiskelija. Kuuro henkilö on ollut syntymästään saakka kuuro tai menettänyt kuulonsa ennen puheen oppimista. Noin 80 % kuurona syntyneistä lapsista saa nykyisin sisäkorvaistutteen. Kuuron henkilön äidinkieli on viittomakieli, jossa on oma suomen kielestä poikkeava kieliopinsa. Viittomakieli ei ole kansainvälinen kieli, vaikka useimmiten eri maiden kuurot ymmärtävätkin hyvin toistensa viittomakieltä.

2.1.2 Kuulovammaisen opiskelijan tukeminen opetuksen keinoin

Kuulovamma vaikuttaa ihmisen keinoihin hankkia tietoja ympäröivästä maailmasta sekä kommunikointiin toisten ihmisten kanssa. Opiskelun kannalta on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota:

- opiskeluolosuhteisiin kaikissa oppimisympäristöissä (myös harjoituksissa)
- kuulovamman huomiointiin opetuksessa
- apuvälineiden hyödyntämiseen
- opintojen oikeanlaiseen ja riittävään ohjaukseen

Vinkkejä opetukseen:

- Selvitä opiskelijan apuvälineiden käyttö ja toiveet opetukseen liittyen.
- Varaa opiskelijalle istumapaikka luokkatilan etuosasta.
- Ylläpidä rauhallista, melutonta opiskeluilmapiiriä, jotta viestinnän kannalta olennaiset äänet (puhe, signaalit) erottuvat selvästi epäolennaisista (kalusteista aiheutuva melu, liikenteen äänet).
- Ryhmätyöt. Sijoita huonokuuloinen opiskelija pieneen ryhmään (max 4 henk.) Kuulokoje vahvistaa ympäristön kaikki äänet tasavertaisesti.
- Huolehdi tilan valaistuksesta: riittävän tehokkaasti ilman heijastavia / häikäiseviä pintoja.
- Anna luennolla käsiteltävistä asioista pääkohdat kirjallisessa muodossa etukäteen, jolloin opiskelija voi seurata paremmin opetusta ja poimia olennaisimmat asiat
- Viittomakielisillä opiskelijoilla on oikeus käyttää **tulkkipalveluja** opiskelussaan. Tulkkipalvelu on käyttäjälle ilmaista ja sen tilaamisesta huolehtii opiskelija itse. Ohjeita tulkin käyttöön liittyen:

Tulkin käytöstä eri oppimisympäristöissä kannattaa aina keskustella etukäteen sekä käyttäjän itsensä että paikalle tulevan tulkin kanssa. Tulkin kanssa on hyvä keskustella tulkattavasta asiakokonaisuudesta hetki etukäteen. Tulkkia käytettäessä on hyvä muistaa puhua selkeästi ja rauhallisesti, mutta silti mahdollisimman luontevaa kieltä ja puhe-rytmiä käyttäen. Puhu opiskelijalle itselleen tai ryhmälle - ei tulkille!

Opiskelijan seuratesa tulkkia hän ei voi samanaikaisesti tehdä muistiinpanoja. Sujuvan opetuksen takaamiseksi olisi hyvä antaa sekä viittomakieliselle opiskelijalle että tulkille opetusmateriaalit kirjallisina etukäteen.

- Kuulovammaisten opiskelijoiden tueksi Jamkilla on kannettava induktiosilmukka, joka on lainattavissa maksutta Jamkin infopisteellä (Rajakatu 35). Pysyvä induktiosilmukka Dynamon auditoriossa (Piippukatu 2)

Kuulovammaan liittyvissä asioissa voi ottaa yhteyttä myös paikalliseen kuntoutusohjaajaan tai kuntoutussihteriin, jotka ovat ammattilaisia kuulovammaisen ihmisen tukemiseen liittyvissä asioissa.

Lisätietoa:

Kuuloliitto Ry: [Etusivu - Kuuloliitto](#)

Kuurojen liitto: [Etusivu - Kuurojen Liitto](#)

Kuurojen palvelusäätiö: [Etusivu - Kuurojen Palvelusäätiö sr \(kpsaatio.fi\)](#)

Suomalaisen viittomakielien verkkosanakirja: [Papunet | Selkeää ja saavutettavaa viestintää](#)

2.2 Näkövammaisen opiskelijan tueksi

2.2.1 Mitä näkövammaisuus on?

Näkövammaisen henkilö voi olla sokea tai heikkonäköinen, jonka näkökykyä ei voida korjata esim. silmälaseilla. Näkövammaisen henkilön näöntarkkuus on molemmissa silmissä erittäin heikko ja/tai näkökenttä supistunut erittäin pieneksi. Täydellinen sokeus on hyvin harvinaista. Näkövamma voi liittyä myös joihinkin sairauksiin kuten eteneviin NCL-tauteihin tai diabetekseen.

Näkö on erittäin merkittävä aisti arkielämässä selviytymisen sekä tiedonhankinnan kannalta. Näkövammaisen opiskelijan tukemisessa on syytä kiinnittää huomiota sekä ympäristön hahmottamisen että sosiaalisen kanssakäymisen tukemiseen.

2.2.2 Näkövammaisen opiskelijan oppimisympäristössä huomioitavaa

- kiinnitä huomiota tilojen valaistukseen häikäistymisen vähentämiseksi
- mahdollista valon kohdentaminen tarvittaessa tiettyyn kohteeseen
- merkitse ympäristön tasoerot näkyvästi
- pidä kulkuväylät vapaina
- käytä voimakkaita kontrasteja esim. oviaukkojen/luokkatilojen merkitsemiseksi
- helpota kulkemista opastinkaiteiden avulla

- vaimenna hälyääniä, jotta suuntien ja etäisyyksien hahmottaminen äänen perusteella olisi mahdollista
- varaa paikka opiskelijalle luokan etuosasta opetuksen kuulemisen helpottamiseksi
- kysy opiskelijalta haluaisiko hän apua vieraisissa ympäristöissä liikkumiseen

2.2.3 Näkövammaisuuden huomioon ottaminen oppimisen ohjaamisessa

Näkövammaisen opiskelijan tarvitsema tuki määrittyy hyvin yksilöllisesti näkövammaisuuden laadun ja vaikeusasteen perusteella. Varsinkin opiskelun alkuvaiheessa ja uuteen opiskelu-ympäristöön orientoitumisessa voi henkilökohtainen avustaja olla tarpeen. Henkilökohtainen avustaja voidaan myöntää opiskelijalle vammaispalvelulain nojalla harkinnanvaraisena palveluna. Näkövammojen laatu ja vaikeusaste vaihtelevat suuresti eri ihmisillä, joten tärkeintä on ensin selvittää, millainen näkövamma opiskelijalla on.

Kohdatessasi näkövammaisen opiskelijan:

- kiinnitä hänen huomio koskettamalla kevyesti esim. olkapäähän ja puhuttele häntä nimeltä ja kerro myös oma nimesi, jotta opiskelijan ei tarvitse arvailla kenen kanssa hän on tekemisissä
- esittele kaikki ryhmätilanteissa mukanaolijat nimeltä ennen keskustelun aloittamista
- käytä neuvoessasi konkreettisia ilmauksia esim. suunnista kuten ”se on tuossa kello kolmessa”
- varaa riittävästi aikaa paikasta toiseen siirtymiseen
- kerro poistumisestasi, jotta hän tietää sinun lähteneen paikalta

Apuvälineistä tukea näkövammaiselle opiskelijalle

- Tavallisimpia liikkumista helpottavia apuvälineitä ovat valkoinen keppi sekä opaskoira.
- Tarkkaa näkemistä opiskelussa ja tiedonhankinnassa helpottavat mm. erikoisvalmisteiset silmälasit, suurennuslasit sekä helposti mukana kuljetettavat kohdevalaisimet.
- Lisäksi tulisi muistaa äänikirjat, pistekirjoitetut opiskelumateriaalit sekä tietokoneen hyödyntäminen opiskelussa.

Oppimateriaalien muuntamista esim. äänitteiksi tai pistekirjoitukseksi voi kysyä paikallisilta kuntoutussihteereiltä tai -ohjaajilta, jotka ovat ammattilaisia näkövammaisten ihmisten tukemiseen liittyvissä asioissa. Oppimateriaalien muuttaminen opiskelijalle sopivaan muotoon edellyttää opettajalta materiaalin saatavilla oloa riittävän hyvissä ajoin.

Myös [Näkövammaisten kirjaston Celia](#) - verkkopalvelun kautta korkeakouluopiskelijoiden on mahdollista lainata tai tilata ääni-, pistekirjoitus- tai elektronisia kirjoja. Lainattavat teokset toimitetaan nopeasti postin kautta, mutta yksilöllisesti valmistettavien kirjojen tekemiseen kuluu aikaa 2-6 kuukautta.

Lisätietoa:

Näkövammaisten keskusliitto: [Tervetuloa Näkövammaisten liittoon! | Näkövammaisten liitto \(nkl.fi\)](#)

Suomen kuurosokeat ry: [Suomen Kuurosokeat ry: Kuurosokeiden ja kuulonäkövammaisten järjestö](#)

2.3 Lukivaikeus ja oppimisen ohjaus

2.3.1 Mitä on lukivaikeus?

Lukivaikeudet ovat oppimiseen liittyviä erityisiä vaikeuksia. Määritelmässä yhdistyvät dysleksian eli lukivaikeuden ja dysgrafian eli kirjoitushäiriön käsitteet. Suomessa dysleksia käsitettä käytetään luki-vaikeuden synonyyminä. Tutkimusten perusteella lukivaikeuksien esiintyvyydestä on vaihtelevia arvioita (6-20 % väestöstä). Tiedetään, että lukivaikeuksia esiintyy ammatillisen koulutuksen puolella noin 4-6 kertaa useammin kuin lukiossa.

Lukemisen ja kirjoittamisen vaikeudet ilmenevät lukemisen ja kirjoittamisen nopeudessa, sujuvuudessa ja oikeellisuudessa sekä luetun ymmärtämisen taidoissa.

Korkeakouluopiskelija ovat usein oppineet kompensoimaan oppimisvaikeuksiinsa yksilöllisten oppimisstrategioiden avulla. Korkeakouluopiskelu edellyttää kuitenkin akateemisia taitoja, jotka haastavat opiskelijaa, joilla on lukivaikeus. Tutkimusten mukaan korkeakouluopiskelijoista noin kolmasosalla luki- ja kirjoitusvaikeudet diagnosoidaan vasta korkeakouluopintojen aikana.

Tutkimuksissa on havaittu, että lukivaikeuksiin liittyy usein myös muita oppimisen vaikeuksia. Vaikeudet saattavat ilmetä esimerkiksi vieraan kielen ja matematiikan (dyskalkulia) oppimisessa. Oppimisen vaikeuksiin liittyy usein myös tarkkaavuuden säätelyn ongelmia ja toisinaan myös tunne-elämän vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet altistavat huonoille oppimiskokemuksille ja vaikuttavat usein opiskelijan käsitykseen pystyvyydestään ja ns. opiskeluitsetuntoon. Lukivaikeus näkyy opinnoissa esimerkiksi vaikeutena seurata luento-opetusta ja samanaikaisesti tehdä muistiinpanoja, haasteina itsenäisissä kirjallisissa oppimistehtävissä ja vaikeutena suoritua tenteistä, joissa paljon luettavaa.

Lukivaikeus tarkoittaa esimerkiksi

- lukemisen hitautta

- oikein kuulemisen vaikeutta
- lukemisen ymmärtämisen vaikeutta
- tekstin tuottamisen vaikeutta
- oikeinkirjoitus- ja lauserakennepulmia
- aikatauluongelmia
- tehtävien aloituksen, opiskeluprosessin ylläpitämisen ja oman työn arvioinnin hankaluutta.

Lisätietoa: [Lukivaikeus - Lukihäiriö \(lukihairio.fi\)](https://lukivaikeus-jamk.fi)

2.3.2 Lukivaikeuden huomioiminen oppimisen ohjaamisessa

Osalla opiskelijoista on lukivaikeus diagnosoitu ennen ammattikorkeakouluopintojen aloittamista ja he tunnistavat omat tarpeensa ja vahvuutensa ja osaavat myös hakea tukea. Osalla vaikeudet korostuvat vasta opintojen kuluessa. Opiskelijalla itsellään tai häntä ohjaavalla opettajalla voi herätä huoli opintojen edistymisestä.

Jamkissa on mahdollisuus osallistua Niilomäki-instituutin digilukiseulaan. Lukitutkimuksista Jamkissa vastaa Satu Liukko. Lukiarviointiin on mahdollista päästä myös YTHS:n kautta.

[Ryhmät opintojen ja hyvinvoinnin tueksi | Jyväskylän ammattikorkeakoulu - JAMK](#)

Jamkissa järjestettävä lukiseulonta ja siihen liittyvä itsearviointi ja keskustelut opintojen ohjaajan tai opintopsykologin kanssa takaavat laaja-alaisen ymmärryksen ja tuovat esiin myös opiskelijan yksilölliset vahvuudet. Näin määritellään yhdessä opiskeluun liittyvä tuen tarve ja suunnitellaan tukimuodot (henkilökohtaiset opintojärjestelyt). Yksilöllinen tuki voi koskea erilaisia opetus- ja ohjaustilanteita, oppimisympäristöjä ja tenttitilanteita.

[Saavutettavuus ja henkilökohtaiset opintojärjestelyt | Jyväskylän ammattikorkeakoulu - JAMK](#)

2.3.3 Vinkkejä ohjaus- ja opetustyöhön

Voit tukea opiskelijaa omalla asenteellasi, rohkaisemalla ja erilaisin tukijärjestelyin:

- Hyväksy erilaisuus ja erilaiset työtavat.
- Keskustele avoimesti opiskelijan kanssa: Kaikilla on vahvuutensa ja heikkoutensa
- Kysy opiskelijalta itseltään, mikä on vaikeaa. Älä syytä.
- Mahdollista vaihtoehtoiset suoritustavat (esimerkiksi suulliset tentit tai suullinen täydentäminen).

- Anna luentomateriaali etukäteen tutustuttavaksi.
- Anna lisäaikaa oppimistehtäville.
- Järjestä lisäopetusta.
- Opeta opiskelutekniikkaa.
- Järjestä mahdollisuus käyttää omia apuvälineitä.
- Älä pakota ääneen lukemiseen yksin.
- Jäsennä opetusta ja oppimistehtäviä selkeästi. Ei liikaa muistettavaa kerralla. Pieni yhteenveto käsitellystä asiasta voi auttaa
- Tee selkeää opiskelu- ja luentomateriaalia: iso fonttikoko (arial, verdana), lyhyet rivit, kapeat palstat, vaalea tausta ja musta fontti.
- Kokeile väripaperia /lukiviivoitinta. Joillekin musta teksti valkoisella paperilla voi olla rauhaton, jos rivit hyppivät.
- Kun kirjoitat taululle, älä puhu samalla: moni haluaa nähdä suun liikkeet.
- Mieti monta tapaa selittää sama asia eri tavalla. Valmistaudu myös näyttämään selittämäsi asia ja viemään toimintaan mukaan konkreettisesti.
- Voiko luennon, oppitunnin ja koetehtävät nauhoittaa kuunneltaviksi?
- Saako opiskelija kuvata oppitunnin?
- Liikkumisen tarve tunnilla voi olla välttämätöntä oppimisen kannalta. Älä kiellä heti, vaan mieti miten se voisi olla sallittua (voi hakea vettä, venytellä yhdessä yms.)
- Vältä kilpailutilanteita.
- Kuinka voisit hyödyntää värejä, muotoja, liikkumista, musiikkia, rytmiä, kuvia ja muistisääntöjä uuden asian opetuksessa?
- Muista myös kannustaa ja kehua.
- Voit suositella opiskelijalle osallistumista kirjoittamisohjaukseen (Sujuvuutta opiskelutekniikkaan – Opiskelukirjoittaminen 2 op, ZZEZ0220), jonka sisällä on mahdollisuus lukiohjoukseen.
- Katso lisää vinkkejä: Erilaisten oppijoiden liitto

Jos opiskelija tarvitsee erityisjärjestelyjä tenttitilanteessa, hän ilmoittaa siitä tentti-ilmoittautumislomakkeessa. Tämä koskee myös kaikkia uusintatenttejä. Lukivaikeus otetaan huomioon, kun opiskelija on etukäteen esittänyt siihen tarpeen:

- ensisijaisesti järjestämällä lisäaikaa tentin tekemiseen
- erityisjärjestelyillä, joita voivat olla
 - o tietokoneen käytön mahdollisuus, mikä edellyttää erillisen tilan ja valvonnan järjestämistä (varmistetaan, että tietokoneen muistissa ei ole ylimääräisiä tiedostoja tai ohjelmia, kypsyysnäytettä kirjoitettaessa ei myöskään oikeinkirjoituksen tarkistusta),
 - o suullisen tentin tai suullisen täydentämisen mahdollisuus. Nauhoittamista (esim. sanelulaitteella) voidaan käyttää vastauksen dokumentoinnin keinona.

2.3.4 Avuksi itsenäiseen opiskeluun

- käytä opiskelussa apuna kannettavaa tietokonetta, jossa apuohjelmana on puheohjelma ja erityinen tekstinmuokkausohjelma (kone lainataan pääkirjastosta).
- käytä äänikirjoja. Niistä saa lisätietoa Celia-kirjastosta.

www.erilaistenoppijoidenliitto.fi

www.hero.fi

www.lukineuvola.fi

2.4 Vammaisjärjestöt yhteistyökumppaneina

Eri vammaisjärjestöillä on kuntoutussihteeriverkosto. Heitä voi pyytää tulemaan JAMKiin kertomaan henkilöstölle opiskelijan erityisen tuen tarpeista ja antamaan ohjeita erityisen tuen tarpeiden huomioon ottamisessa opetuksessa. He myös neuvovat ja ohjaavat apuvälineratkaisuissa ja niiden hankinnassa. Palvelu on maksutonta.

Tärkeimpien vammaisjärjestöjen kuntoutussihteeriverkosto:

- Suomen Kuurosokeat ry
www.kuurosokeat.fi
- Kuurojen liitto [Etusivu - Kuurojen Liitto](#)
- Kuuloliitto [Etusivu - Kuuloliitto](#)
- Näkövammaisten liitto [Tervetuloa Näkövammaisten liittoon! | Näkövammaisten liitto \(nkl.fi\)](#)
- Suomen CP-liitto
www.cp-liitto.fi
- Invalidiliiton [Invalidiliitto](#)

2.5 Muut järjestöt

[Erlaisen oppijoiden liitto ry - valtakunnallinen järjestö \(oliitto.fi\)](#)

OPPIMISVAIKEUS.FI [Oppimisvaikeus.fi - oppimisvaikeus.fi](#)